

NEDEPENDANTA E NE FREQUA JURNALO IDOZA

Pokope, pluri numeri di Gazuyi aparas. Ta numero 3 es la quaresma e me joyas dissendar ol ye la inter-reto. Precipue, la texti esas da me, tradukuri o texti originala.

Same quale en la altra numeri, me inkluzas diversa texti quin me trovis plu o min celita en la °web. Regretinde, me ne povis cherpar multa texti e probable me ne povos durar esante chancoza en tala serchado.

Tamen hodie, me rieditas la rakonto da Maupassant "La olda homulo" qua ja apareskis en Progreso e quan me kopiis che James Chandler ye ta adreso :

<http://webspace.webring.com/people/ri/idojc/>

ube irgu povas trovar multa texti tre interesanta.

Same, kun lua permiso, me insertas hike kelka idei da Carlo Nardini quin lu skribis en la forumo Linguolisto kelka yari ante nun, ed ankor texto da Louis Couturat "Ni ne esez pedanta", nam lua konsili esas sempre bonvenanta ed da Persiko, texto qua ne esas tre tolerema ma tre justa.

La altra texti venis ye mea skribilo. Me pregas la lektanti ne tro kritikar mea maniero de skribar en Ido, erorante multafoye, nam me pensas ke es plubona skribar mem male, kam nultempe uzar la linguo, timante la kritikanti qui tro ofte facas ke la nova lernanti di la linguo quik ekiras la forumi, e ofte abandonas la movemento Idala.

Fine, me probis tradukar de la Amerikana Angluazo texto da fabrikanto de elektrala vehilo. Me esis tre surprizata de deskovrar ke nia linguo indijas vorti tante necesa por nomizar diferanta parti di vehilo, mem la parti tre triviala de la roti. Me esforcis ne krear nova, ma uzar ja existanta vorti quin me kompozis por nomizar diferanta parti di la mashino. Tamen, me vidis ke to ne povos durar sempre tale, e ke ulu devos propozar plu bona teknikala vorti.

Lenadi

Ta jurnalo es tote libera
Do vu povez kopiar, parte o tote, e difuzar ol, sen ke la redaktero impedezi lo

Somario

- La olda homulo
- Apud mea blondo
- La sekreto di la yuneso
- Legendo di la Cid Kampeador
- Poemi da Machado
- Kombinacioni, permutacioni e variacioni.
- Ni ne esez pedanta
- Bomba Persiko
- Vort-ordinio
- Elektrala vehilo BugE
- Kelka mashini
- Fabli moderna

*La cirkleto °
avan vorto nur
indikas ke ta
vorto ne es di
Idolinguo*

La olda homulo

da Guy de Maupassant

Ta noveleto da famoza skriptero Franca tradukesis da Tom Lang publikesis en la revu-edituro Progreso n°304, mayo-agosto 1995.

Regretinde ne omna numeri di Progreso povas esar lektata ye la interreto. La N°304 es un ek la ne ankor skanoragita. Vartante, lektez hike ta noveleto en Idolinguo, qua es ankor celita en la paperala numeri di Progreso.

On povas, tamen, quale me, trovar ol che James Chandler.

*****

Omna la jurnali inkluzis ca anuncio:

"La nova minerala fonto ye Rondelis ofras omna la avantaji dezirinda por longa sejorno o mem por permananta rezido. Olua aqui feroza, agnoskita kom la maxim bona en la mondo por kontre-aganta omna nepuresi dil sango, anke semblas posedar specala qualesi desegnita por prolongar la vivo homala. Ca cirkonstanco remarkinda esas forsan atribuebla a la situeso eceptala di la mikra urbo, qua jacas en regiono montoza, meze di foresto de abieti. Esas fakto ke dum plura yarcenti ol esabas famoza por kazi di extraordinara longa vivo."

E la populo arivis ibe en turbi.

Un matino la mediko qua responsis la minerala fonto recevis demando vizitar nove-arivinto. Sioro Daron, qua advenis plura dii antee, e qua lokacis charmanta domo ye la bordo dil foresto. Il esis mikra oldulo evanta 86 yari, ankore sat vivoza, magra ma vigorosa, sana ed aktiva, qua penis extreme por celar sua evo.

Il invitis la mediko sideskar e komencis questionar il quik. Mediko, il dicis, se me standas bone, esas pro ke me

vivas sorgoze. Quankam ne tre olda, me ja atingis evo respektinda, ma me restas libera de omna maladesi e mem deskomforti, per tre sorgoza vivado. On dicas ke hike la klimato esas tre bona por saneso. Me voluntas kredar lo, ma ante establisor me hike, me bezonas pruvo. Do, me demandas ke vu venos vidar me unfoye singlasemane por donar a me la sequanta informo detaloza. Unesme, me deziras favor absolute kompleta listo de omna la habitanti dil urbo e la regiono cirkondanta qui evas plu kam 80 yari. Me anke bezonas plura fizikala e fiziologiala detali pri singlu. Me deziras savar lia profesioni, lia vivo-maniero, lia kustumi. Irgekande un de ta populo mortos, volentez informar me, donante la preciza kauzo di morto e deskriptanta la cirkonstanci.

Lore, il adjuntis afable: Me esperas, mediko, ke ni divenos bon amiki, ed ofris sua rugoza mikra manuo. La mediko presis ol, promisante sua devota kooperio.

Sioro Daron havabis sempre obsedanta timo di mortar. Il privacabis su de preske omna la plezuri di ca mondo pro ke oli esis danjeroza, e irgekande on expresis astoneso ke il ne drinkis vino, - vino, ta provizanto di revi e di gayeso - il respondis en voco kontenanta noto di timo: Me prizas mea vivo. Ed il emfazis la vorto mea, quale se ta vivo, sua vivo, posedis ula specala distingeso. Il expresis en ta vorto mea tala difero inter sua vivo e la vivo dil altri, ke irga respondo esis neposibla. Fakte il havis tre specala maniero, emfazante la pronomi posedala deskriptanta parti di sua korpo e mem kozi apartenanta ad il. Kande il dicis mea okuli, mea gambi, mea brakii, esis tote evidenta ke existis nula eroro pri co: ta organi esis tote diferanta a ti di altri. Ma ube ca distingo esis partikulare remarkebla esis en referi ad ilua mediko. Kande il dicis mea mediko on pensus ke ta mediko apartenis ad il ed a nul altra, destinita por su sole, por kuracar su ed a nul altra e ke il esis supera ad omna altra mediki en la mondo, sen ecepto.

Il regardis altra homi kom nur ulsorta marioneti, kreita por plenigar mondo vakua. Il repartisis li aden du klasi: ti

quin il salutis pro ke chance il kontaktis li, e ti quin il ne salutis. Ma amba ca kategorii di individui esis egale nesignifikanta en ilua okuli. Tamen, komencante del dio kande la Rondelis-mediko adportis la listo del 17 habitanti dil urbo qui evis plu kam 80 yari, il sentis la veko di nov intereso en sua kordio, nefamiliara anxio por ca olda personi quin il vidus falar ye la voy-latero un pos un. Il havis nula deziro renkontrar li ma il formacis klar ideo di lia personi, e kande la mediko dineis che su singla jovidie, il parolis nur pri li. Ho, mediko, il dicis, e quale esas Joseph Poinçot cadie? Ni livis il sentante maladeta last-semane. E kande la mediko explikis ad il la sanesala stando dil maladulo, sioro Daron sugesti chanji en lua dieto, experimenti, metodi di kuraco quin il posible povus aplikar a su ipsa plu tarde se oli sucesus por la altri. Ica 17 olduli provizis ad il experimental areo de qua il lernis multa lecioni.

Unvespere, enirante, la mediko anuncis Rosalie Tournel mortabas. Sioro Daron quik questionis: De quo? - De koldesko. La mikra oldulo tresayis e sospiris pro alejo. Lore il dicis: El esis tro grasa, tro pezoza, el mustas manjir troe. Kande me atingos elua evo me esos plu sorgoza pri mea pezo (Il esis du yari plu evoza kam Rosalie, ma il pretendis evar nur 70).

Plura monati plu tarde esis la foyo di Henri Brissot. Sioro Daron esis tre perturbita. Icafoye esis homulo, advere dina homulo, diferante nur 3 monati de sua propra evo, e sorgoza pri ilua saneso. Il ne audacis pozar irga questioni ma vartis anxioze til ke la mediko provizis ula detali. Ho, il mortis tre subite, il dicis. - Ma il standis perfekte bone lastsemane. Il mustas facir ulo fola, ka ne, mediko? La mediko, qua amuzis su, respondis: Me pensas ke no, Ilua pueri informis me ke il esabis extreme sorgoza. Lore, nepovante supresar sua emoci, e timoza sioro Daron demandis: Ma... ma... pro quo il mortis?... - Il mortis pro plevrito. La mikra oldulo klakis sua manui joyoze. Me dicis lo a vu! Me dicis ke il facabis ulo fola. On ne aquiras plevrito sen kauzo. Il evidente

ekiris por obtenar fresh aero pos dineo e la koldesko atakis sua pektoro. Plevrito! Do to esis accidento, ne maladeso. Nur foli mortas pro plevrito. Ed il manjis sua dineo en bona humor, parolante pri ti qui ankore vivis.

Existas nun nur 15 de li, ma li omna esas sana e forta, ka ne? La tota vivo esas quale lo: la maxim febla departas unesme; personi qui vivas pos 30 havas bona chanco atingar 60; ti qui pasas 60 ofte atingas 80; e ti qui pasas 80 preske sempre vivas esar 100, pro ke li esas la maxim sana, maxim tenaca, e maxim saja di omni.

Plusa du desaparis dum la yaro, un pro disenterio e l'altra pro sufokanta konvulso. Sioro Daron esis tre amuzata da la morto dil unesma e pensis ke il mustas manjir ulo stimuliva la dio antee. Disenterio esas maladeso di personi sensorga. Ho, mediko, vu devis sorgar ilua dieto... Pri l'altra, ilua morto esis probable pro kordiala misfunciono qua antee esis ne observata.

Ma unvespere la mediko anuncis la morto di Paul Timonet, ultiota mumio qua, on esperis, divenus centyarulo e reklamo por la minerala fonto. Kande sioro Daron demandis kustumale: Quo kauzis ilua morto? la mediko respondis: Ho, ho, me fakte ne savas. - Quon vu dicas, vu ne savas. Mediko sempre savas. Kad il ne havis organala lezuro? La mediko sukasis sua kapo. No, nula. - Possible ulo infekteso dil hepato o dil reni? - No, il esis tote sana. - Ka vu verifikis ke la stomako functionis bone? Apoplexio esas ofte kauzita da mala digesto. - Esis nul apoplexio. Sioro Daron, tre perplexita, dicis ecitite - Videz, il mustas mortir pro ulo? La mediko levis sua sultri - Me havas nul ideo. Il mortis pro ke il mortis, nulo plusa.

Lore sioro Daron kun voce emocanta demandis: Exakte quanta yari evis il? Me ne povas rimemorar. - 89. E la oldulo, samtempe nekredema e kurajigita, klamis 89. Do, irgequo kauzis ilua morto, ol ne esis grand-evo!

*****

Apud mea blondo

Anciena kanson Franca di XVI o XVII yarcenti

Ye patrala gardeno
Lilaki florifas
Ye patrala gardeno
Lilaki florifas
Uceli di la mondo
Venas por nestifar.

refreno :

Apud mea blondo
Bonesas, bone, bone
Apud mea blondo
Bonesas dormar

La qualio la turturo
E jentil' perdriko
La qualio la turturo
E jentil' perdriko
E la bela kolombo
Qua kantas nokte die

E la bela kolombo
Qua kantas nokte die
E la bela kolombo

Qua kantas nokte die
Qua kantas por yunini
Qui ne havas spozo
Qua kantas por yunini
Qui ne havas spozo
Qua kantas por yunini
Qui ne havas spozo
Por me ne kantas multe
Nam me havas jentil'
Por me ne kantas multe
Nam me havas jentil'
Por me ne kantas multe
Nam me havas jentil'
Do dicez la belino
Ube vua spozo ?
Do dicez la belino
Ube vua spozo ?
Do dicez la belino
Ube vua spozo ?
Lojas aden Holandia
Ube lu kaptetas
Lojas aden Holandia

Ube lu kaptetas
Lojas aden Holandia
Ube lu kaptetas
Quo donacus Belino
Por ri-vidar ilu?
Quo donacus Belino
Por ri-vidar ilu?
Quo donacus Belino
Por ri-vidar ilu?
Me donacos Versailles
(Versaye)
Paris Santa Dionis'
Me donacos Versaye
Paris Santa Dionis'
Turmi de Nia Damo
Vilajal klosheyo
E la bela colombo
Qua kantas nokte die

finalo:

Apud mea blondo
Bonesus, bone, bone
Apud mea blondo
Bonesus dormor

Au jar-din de mon pè-re Les li-lassont fleu-ris, Au ris Tous les oi-seaux du mon-de Vienent y fai-re leurs nids Au - près de ma blon-de, Qu'il fait bon, fait bon, fait bon, Qu'il fait bon dor-mir.

La recepto sekreta di Magus Trampa por esar plulongatempe yuno.

**Rakonteto originale skribita
per Ido-linguo da
Lenadi Moucina**
junio 2011

Mea Maestro, la grandega Magus Trampa qua vivis tanta yari paresante yuno kande lu esis ja olda, ula dio, deziris revelar a me la sekreto di la eterna yuneso.

-*Titus*, lu dicis a me, nam lu nultempe povis memorar mea nomo e preferis uzar "Titus", nam antee lu havis hundo nomizita tale — to quo, vere, ne es tre grava, nam me jame dicabis mea vera nomo a mea Maestro, ma nur pseudonimo, pro quo en mea lando la nomo es sekreto intima.

Mea Maestro havis tre bela aspekto, lu esis sat granda, tre eleganta kun hararo sorgoze kolorizita por celar la blanki pili, e lua pelo tote la yari bronzizata e sen rugi, nam lu prizas la uzo di la kirurgia por tirar la pelo.

Irga matino lu facis multa exerci por abdominala muskuli, pri lua dorsala muskuli, la brakiala bicepsi, la tricepsi, la muskuli di la avanbrakii e °"tutti quanti".

- *Titus*, me donaceskas nun a tu la recepti di la eterna yuneso.

- Ve! Maestro, vu esas tro bona kun me, me ne meritas tanta honori, me nur esas vua servisto. Me ne esas digna de vua bonaji.

- Ne! Ne! *Titus*, tu servis me tre bone e me devas livrar la sekreto a tu, nam me esas hodie tre olda.

- Vu, Maestro, la tan yun-aspektanto quan la mondo jame ja vidis, vu la stelo di la beleso, me ne povas kredar ke vu esus olda.

- Nu! regretinde to es la vereso, e me havas tre anciena recepto qua donis a

me la simileso di la yuneso, ma la korpo pokope ne plu povas durar e me sentas la fino proxima. Do me devas transmetar quale heredajo mea formulo a tu qua esis tre fidela, e ta recepto facos tua richeso.

Evidente, me esas tre kontenta de esar la heredario di tala sekreto.

- La elementi por ta pociono magiala esas trovebla sat facile : terpomi, ovi, oleo de olivi, onyoni e *kapciki¹ verda , e nature un mikulieretedo de salo.

Kande me havis 600 grami de patati, 5 ovi, sat oleo de olivi por richigar la urbo Prieto di Cordoba, salo, onyoni e un *kapciki verda, segun la imperi da mea Maestro, me faceskis la recepto di la yuneso eterna.

- *Titus*, emundez e sekez la patati, agez same pri la onioni e la *kapciki ; pozez omna parti en saladuyo (o altra recipiente sat granda) e metez salo sur li.

Ma facis to, quankam me ne prizis vere ta laboro. Kande me parfinis ta enoyanta tasko, mea Maestro dicis :

- Varmigiez en padelo sat granda quanto

1. noto di la redaktero : Capsicum annuum

de oleo (quaze un centimetro de alto). Pos, Titus, tu ekirigez la aquo di la recipiento di la saladuyo, e varsez la legumi en la oleo varmiga.

Me facis quon lu dicis.

- Nun ... lasez koquar 10 minuti per fairo meza, movante tempope la kontenajo di la padelo.

Mr kredis ke me esus tranquila dum ke la legumi koquis. Nu! me devis ankor plaudar la ovi en granda bolo e gutifigar la kontenajo di la padelo, e mixar lo kun la ovi plaudita.

Titus! Nun, lasez nur aproxime un kuliero de oleo en la padelo ed pluvarmigez la padelo ..... Bone! nun varsez en ol la mixajo.

Pos 5 miniti, lu demandis a me de facar glitar la koquaji en un plado, de ritornar la padelo sur la plado por ankorfoye ritornar quik ol por koquar 5 o 6 minuti ankor la reverso.

- Bone, Titus, to povas manjesar varma o kolda.

*

La vereso es ke me trovis ke la recepto ne esas altra kozo kam un omleto kun terpomi segun la modo Hispanana e me deceptesis.

Tamen, kande la koquajo esis parfinita, e la koqueyo tante odoroza, mea Maestro frapante lua fronto per la palmo di lua manuo klameskis :

- Nu! quante imbecila me esas! me obliuiis la *trampitonolo! la *trampitonolo bitra.

- Maestro, ka la "trambilolo" es vere necesa?

- Plus kam necesa! nur la *trampitonolo es la bazo di la recepto, la

altra elementi esas nur vestizivi. Tre bona, certe, ma superflua. Pluse, on povus uzar la *tram-pitonolo dolca, ma la bitra es plu efikaca e me prizas la saporu quan ol donas a la koquajo.

Pos kelka momenti li parolis kalme : "Ni manjez tamen ta koquajo e morge ni facos nova omleto kun onioni e terpomi, ma anke kun *trampitonolo."

Ni manjis la omleto kun onioni e patati (ed un *kapciko), qua es vere tre bona e saporiza koquajo, mem sen *trampitonolo, sive dolca o bitra.

Tamen, me devas dicar ke esis la unesma foyo ke me audis parolar pri ta planta marveloza e me ne savis qua esas la trampi-kelkakozo.

La problemo es ke hodie mem, me ne savas qua esas la marveloza planta qua donus la aspekto di la yuneso a homi oldega, nam mea Maestro sufrius dum la nokto ye infarkto di la cerebro, e pos kelka tempi, mortis en hospitalo sen mem povar parolar o movar plus kam la pedo sinistra qua semblis havar ankor vivo en la fingri.

Me restis sola, malgre to me bezonis manjar e do me bezonis laborar por manjar. Me laboreskis kom koquisto de omleti quin me vendadis en la stradi e, quoniam la recepto di mea Maestro esas tre bona, rapide me havis multa klienti e pokope me devenis richega. Hodie vu povas komprar en multa magazini la omleto di la marko "Magus Titus", ma quoniam me es tre honesta, vu povas vidar sur la etiketo :

"*Omleto garantiata 0% *trampitonolo*".

Lenadi Moucina.

****

°"El Cid Campeador" e la tauri.

Don Tiresio o Tiresio di la Magdalena, esis skibero quan on konocas nur pro kelka poemi. On savas de lu nur to qua il dicis en enigmatika versi :

*"Dum kande la rejo Don Alonso
Ekpulsis omna Mauro de Andalucia,
Me, filio di °Don Sancho e °Dona Maria
Por la amo de Deo facis ta kansono
En la domo monakala di Kogola."*

Ka existis la rejo Don Alonso qua chasis la Mauri de Andaluzia? To semblas sat stranja. Qua esis ta poeto (o poeti sube la sama nomo quale asertas A.Gonzalez en sua verko pri la poesio Hispanala ante Kristobal Kolon?) Segun diversa autori, lua versi skribesis aproxime 1330 pIK, quankam la lasta rejo Araba Boabdil devis livar Granada la sama yaro kande Kristobal Kolon departis vers westo por trovar India (1492).

Me nur tradukas hike la parto qua parolas pri la tauri, ek ta poemto pri la famozo °"Cid Campeador"

Ta versi havas reguloza silabari en Hispana linguo e generale rimas, ma ne ofte. On ne savas se ta nereguleso es da la autoroo ipsa o da la kopiisti negligema. Nature, la tradukero ne povas mantenar la rimi, quankam lu esforcis gardar la longeso di la versi en Ido quale en Hispanuazo.

*

*Dum tempo di vendemio de richa viti,
Kande bona homi drinkas bona vino,
Por la Santa Virgino koridis El Cid
Taurin sovaja en prato aperta,
Sub la kolino di la urbo Toledo.
Helpez me Kristo e lua Santa Matro
Por ke me skriptez sat belega kansono
Pri la netimanta Rodrigo de Bivar
La Cid Kampeador qua pulsis Mauri
En la maro apud la richa Valencia.
Deo helpez ke ni jame obliviouskez
Di la heroo la honorinda nomo.

Ja vespero vers lua fino avancis
La sovaja tauro ankor kuradis
Don Rodrigo e lua fida kompani
*Koridis la bovo vers la griza Tajo
Ube ne povis ekirar la sovajo.
La tauro, korni avane, afrontis
Fiera, sen timar, asaltante la homi.
Yuno kavaliero bravacho per lua
Lanso temerara kredis haltigar lu.
Nu! la lanso ruptis, nur pikante osto.
La korni ja traoris la kaval-ventro
Ja kavalo vundita perdis lua internaji
Ja neprudenta kavaliero falita
Mal enkarcerigata sub lua selo
Esis minaceskata da la sovajo.
Quik la Cid saltis sur la tero rapide
Per lua mantelo trompis la tauro
Qua lor asalteskis la granda heroo.

Ma lu, quale statuo, sen movar la pedi,
Firme vartis da la bestio la kornago.
Kande la minacanta aguli ne plu
Esis fore de °don Rodrigo de Bivar
Lu, levante lua famoza espado
Qua mortigabis tante mult enemiki
Quik eniris la acero di Tizona²
Entre la du shultri dil bestio furioza
Qua balde falis sur la sulo, mortinta.
Jame on vidis ja agar sammaniere
Ne mem Rolando, por mortigar tauro.

Dum longatempo on kantos la brava Cid
Qua por lua Rejo, ne retropasagis
Nek kontre tauro nek koram Mauro.*

² Tizona : nomo di ula espado di El Cid.

*"Populo manjez lu" - il dicis laute-
"E ofte pregez ye la Santa Virgino
Qua helpis me por vinkar ta nobla
bestio."*

*Joyoze la turbo sekis la kadavro
E fortege dankis la Cid-Kampeador
pri granto, e lua kurajo plus ankor.
E singlu manjis karno por plenigar su
Samatempe de braveso dil tauro
E di lua vinkinto.*

*La Siniiora Chimena Gomez en Burgos
Kande lun vidabis duele mortigar
Elua patro, ploradabis de amo
An la fenestro, malgre fatal honoro.
Ma ta dio Chimena quale lilio es bel
Nam °don Rodrigo lor es spozulo di el
Mortigante la tauri en la prato
Apud la rivi dil Tajo en Toledo
Por la Santa Virgino e Sioro Iesus."*

*

Ta senvalora tradukuratro, me facas ol por ludar, ma vu povus ne kredar ol kande rakontas ke la Cid inventis la maniero de mortigar tauro per la espado. Sammaniere vu ne devus kredar Goya qua facis werar da la Cid, tala vesti tante anakronisma.

LM

Poemi da Antonio MACHADO

Tradukita de Hispanuazo aden Ido da Lenadi Moucina

**

Vespero tranquila, quaze

Vespero tranquila, quaze
kun sereneso dil anmo, por
esar yuna, por esabir tale
kande Deo volis, por
havir kelka joyi ... olim
e povar dolce rimemorar lin.

**

Forsan la manuo en revi

Forsan la manuo, en revi,
di la semero de steli,
facis sonar la muziko oblikiata
quale noto di la lira grandega,
e la ondo humila a nia labii venis
de poka paroli verega.

**

An la bordo di la voyeto

An la bordo di la voyeto ula dio ni
sideskas.

Ja nia vivo es tempo, e nia sola peno
es la desesperanta posturi quin ni agas
por vartar. Tamen Elua ne indijos lor la
rendevuo.

**

Kombinacioni, permutacioni e variacioni.

Gazuyi sherpis en la forumo
Linguolisto kelka mesaji da **Carlo Nardini**, kun lia permiso.

SPORTO EN LA °COMMONWEALTH (enigmato)

... Pri nia esquado la jurnali es ne-objektala:

... segun li, ek omna, ol es la maxim mala.

... Li devos lia judiki balde xxxxxxxxx;
... sur la xxxxxxxxx sucesos ni vinkar.

Por la serio "vorto-ludi", a ti qui havas inklineso por ca amuzivi me prizentas nova anagramo, kom enigmata poeziajo, ek dodekasilabi* (... proxime), kun rimo parigita (1-2).³

Ca grandioza poezia verko, titulizita "Sporto en la °Commonwealth", es dedikata partikulare a l'Angle-parolanti:

N.B. Celita en la letro esas altra anagrama vorto-paro. De certena indici ne devus esar ne-possibla diagnozar l'anagramo....

³ Hike uzesas l'expresuro "rimo parigita" por rimo AABB, ube singla kupleto di versi es rimifanta. En l'Italiana ol nomesas "rimo kisata". "Rimo alternigita" es rimo ABAB...

SPORTO EN LA °COMMONWEALTH (solvo)

... Pri nia esquado la jurnali es ne-objektala:

... segun li, ek omna, ol es la maxim mala.

... Li devos lia judiki balde KOREKTIGAR;
... sur la KRIKETAGRO sucesos ni vinkar.

L'anagrama vorto-paro celita en la precedanta letro "Sporto en la °Commonwealth" (apud kriketagro < > korektigar) esas:

GRANDIOZA < > DIAGNOZAR

***

KELKA MATEMATIKO

Se me kalkulas juste:

- per la 10 literi di KRIKETAGRO posiblesas 907200 diferanta anagrama aranjuri (2 ek li es Idala vorti);
- per la 9 literi di GRANDIOZA posiblesas 181440 diferanta anagrama aranjuri (2 ek li es

Idala vorti).

Matematike traktesas pri PERMUTI.

KELKA LINGUISTIKO

Me inklinas pensar ke en matematiko esus plu bona havar aparta radiki, **kombinacion.o*** e **permutacion.o***, rezer-vante la vorti aktualia "**kombino**" e "**permuto**" a l'uzo ordinara:

- kombino di kolori, di soni, di vesti...
- permuto di ludkarti, di mobli en la chambro...

Precipue en la cienco, la maxim granda internacioneso es postulo esencala:

A	permutation, combination
F	permutation, combinaison
G	Permutation, Kombination
H	permutación, combinación
P	permuta♦ao, combina♦ao
I	permutazione, combinazione
R	pyeryestanovka, kombinaciya
L	permutationem, combinationem (L tarda)

Radiko-pari quala "kombin.ar/kombinacion.o", "permut.ar/permutacion.o" ne esus novajo en Ido, ube ja existas exemple:
deleg.ar/delegacion.o,
oblig.ar/obligacion.o,
elev.ar/elevacion.o ...

Carlo Nardini
Agosto 2000.

****

S	A	T	O	R
A	R	E	P	O
T	E	N	E	T
O	P	E	R	A
R	O	T	A	S

Ni ne esez pedanta

**Louis Couturat,
nur kelka monati
ante lua morto ye 1914,
skribis en Progreso :**

Ni devas ne esar skrupuloza ed angoroza en la praktiko di nia linguo, nek ligar ni per tro strikta reguli. Quale Sioro Dudouy dicis tre juste, on ne questionez sempre:

"Quale on devas dicar to?" ma prefere:

"Quale on darfas dicar?"

semblas ad uli, ke on devas establisar reguli tante streta e preciza ke existas nur un bona maniero, nur un korekta formo:

Semblas a li, ke l'existo di plura formi egale legitima esas quaza skandalo, o ke on devas necese adoptar nur una, e kondamnar ed interdiktar severe la ceteri (co similesas la mento-stando di mala skolestri od examenisti, qui deziras nur notar maxim multa 'kulpi' posible!). Ico nule esas la 'spirito' di nia linguo, qua devas ofrar 'la maxim granda facileso', e konseque la maxim granda libereso... koncilebla kun la justa expreso di la penso.

Se la sama penso povas expresesar per diversa manieri, ico nule esas defekto di nia linguo, ma vera richeso e komodeso. Pro quo on supresus ol per reguli neutila, jenanta ed arbitrala?

Konkluzo: Ni sempre esez liberala, ni ne divenez pedanta!

Atom-bombo Persikal !

da M. Persiko,

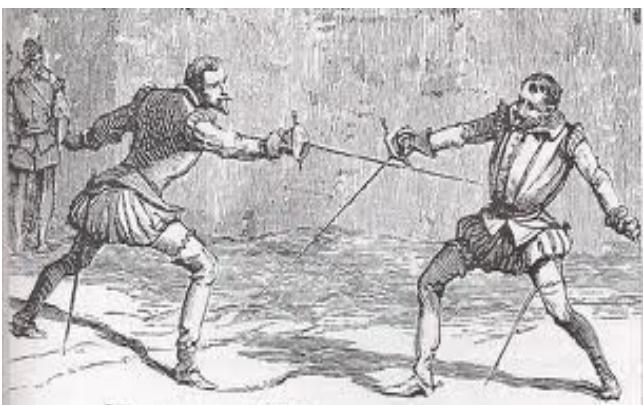
unesme editita en Pilo n° 109-111

Jan-feb-mar 1951

La Ido-Akademio Jean L... skribas en Pilo : "Adoptar un radiko por singla senco... semblas utopio... Nia vortaro mortus de pletoro e repugnus la memorajo maxim potenta. Omna vivanta lingui juste rekursas a la plura-senceso dil radiki. Ni devas imitar li..." (J. L. 14-9-43).

Me negas energioze la justeco di ta tezo; e me replikas (iracoza-Raimu atre, Sioro Akademiamo !)

1. La Ido-Akademio devas selektar (quale lo eventis en la Couturat-periodo) tam multa radiki kam esas necesa por evitare plurasesesos ;
2. La Ido-Akademio devas selektar tam multa radiki kam esas necesa por ke la teknikisti povez expresar su satisfacie ;
3. Nula pletoro povas rezultar de la selekto di la radiki quin absolute bezonas la teknikisti ;
4. Nula Idisto bezonas "memorado maxim potenta" ;
5. Pri la plurasesesos che la lingui nacional, imitar ici abutas a la neposibleo interkomprenar per Ido (qua divenas "pseudo Ido").

Se la Ido-Akademio desegardas sua devo, ol trahizas ni, Ido uzeri.

Pri 1° - Plurasenco impetas precizeso ; neprecizeso genitas mis-kompreno. La unasesenco esas la postulato fundamentala di la pensado, di la rezonado, di la sercho di lo vera. Se ta afirma esus falsa, ka Profesoro A. Lalande kompozabus sua valoroza "Dictionnaire de la Philosophie" ? (Me memorigas ke il indikas, pos singla defino, la Ido-radiko uzenda. Pro lo me ofte konsutas ta verko en la Biblioteko Centrala di urbo New-York, USA... kande ol ne esas lektata o konsultata da altra lektero, nam ol esas famoza). E ka ta postulato ne enuncesas da Aristotelo, Platono, Francis Bacon, Spinoza, Descartes, la logikisti di Port-Royal, Voltaire, Kant, omna ekonomistiki, John Stuart Mill, Auguste Comte, Mander e, nun, la inventisti di la penso-mashino ? Ta postulo ne esas subtilajo di valoro pure teoriala ; se Akademiano L... sidus (mem stacante : remarkez ta idiotismo idala, ta dusenca radiko, tre prizata da L.) dum mem nur un mihoro en irga ek la debato-chambregi di la Nacioni Unionita, en Lake Success urbo (Nassau, L.I., Usa), lu ne falius koncieskar per sua aquirata experienco, quante importas la unasesenco di la vorti !

**

La distributo di la vort-ordino di la lingui en la mondo

segun Hideki Yamamoto.

<http://www.oldenbourg-link.com/doi/abs/10.1524/stuf.2005.58.4.374>

En 1999, la linguistikala serchisto Japonana **Hideki Yamamoto**, publikigis artiklo pri la distributo di la vort-ordino en la lingui di la mondo. Ta artiklo es sequita da altra artiklo en 2003, qua esis tradukata en Angluazo, publikigita en la STUF [Sprachtypol.Univ.Forsh. , Berlin, 58(2005) 4,374-391], e disponebla hodie ye la Interreto.

Klasike, on deskriptas la vort-ordino segun modelo SVO, SOV ... ube S reprezentas la subjeto, V la verbo, ed O la objekto (komplemento).

Yamamoto, pos analizir aproxime 3000 lingui, dicas : " *Nur nemulta lingui havas OSV od VOS bazala vort-ordino (nur 1.2% en mea datumaro), do "OV tipo" es virtuala uzata kom sinonimo ye "SOV tipo" en ta prezenta verko.*"

En la quaze omna lingui dil mondo, la objekto sequas la subjeto.

Rezumo :

La artiklo parkuras la historio di la distributo areala di la vort-ordino fundita sur datumi ek aproxime 3000 lingui.

Kande la nuna distributo areala di la vort-ordino es vidata sinkronale, nur du o tri tipi de vort-ordini, explicite, koheranta VO ed (sub)koheranta OV tipi okupas zoni quaze tante vasta sur la ter-globo.

Kande la distributo regardesas segun historiala punto de vido, tamen, es tre verosimila ke la maxim granda parti kovresis da S(OV)-tipo lingui e ke la areo di VO-tipo esis tre mikra ante la expanso di multa larja familii de lingui pos la Neolitika epoko.

**

Konstruktar plubona BugE

da Mark MURPHY

de la Societo "Blue Sky Design" U.S.A.

Texto adaptata en Idolinguo da Lenadi Moucina

Nota di la redaktero di Gazuyi : me ne konocas sat bone la Amerikan-Angluazo por omna tempe tradu-kar omna expresuri di la texti. Do ofte me nur adaptas en Ido la idei di la texto. Tamen, me pensas ne tro trahizar la autoro per tala agi, e irgu povus verifikar to, lektante la originala texto ye ta adreso interretala :

http://www.bugev.net/BugEbuild_3.pdf

Kelkafoye la vorti pri ula teknikala nocioni indijas en Ido, mem pri objekti tante konocata quale parti di roti di vehili! On esforcis ne krear nova vorti (tamen : *skuterolo) ma nur kompozar kun la existanta vortaro.

Exempli : guma-aeruyo; motoriza bicikleto, pedo-repozeyo.

**

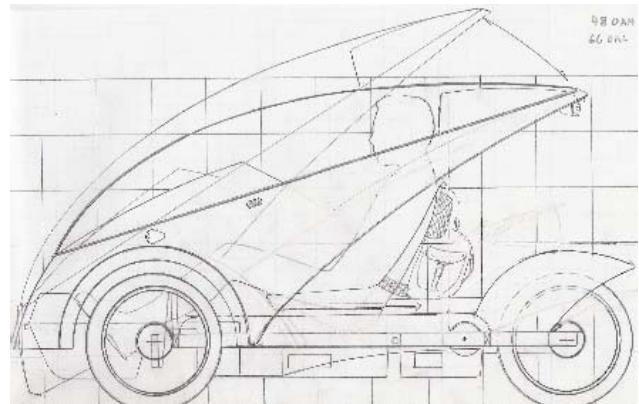
Me decidis developar la BugE kom versiono legala en stradi di mea "Aerocoupe electric racer kits" (ElectrathonAmerica.org) quin me vendis a skoli cirkum la lando (USA). Ta vehilo elektrala por kurado iniciis plura centi

de lernanti pri la efikaca uzo di la elektrala potento. Forsan me povas agar same por la generala publiko.

La klava punto es en la bezono de sistema de suspenso, tala kozo ke la kureri ne *afordas pro la pezo.

La desegno inspiresis de la veturo "Dymaxion" da Buckminster Fuller ye 1930. Me desegnis sistemo kun cizala simpla ago, qua uzas nur un amortisilo por suspensar la tota vehilo. Lu anke furnisas la sekureso laterala qua es la punto danjeroza en tri-roti veturo.

La desegno permisas ke la axo frontala e la roti suportas la vehilo stacante e dum la movo vertikala, suspensata per la amortisilo ye la baso. Dope, la framo di la unika roto movanta es anke suspensata per la unika amortisilo qua fixigesas ye la suprajo.

To permisas la responso a la shoki da la dopa roto, o la fronta roto o ambe la tri.

Uzante roti kun guma-aeruyi ed freni di motoriza-biciklo, quin esis ja certigita da la D.O.T.⁴ ed simpla dispozo di la direktilo pri frenomaneti ed acelerilo, kun mikra ronda sidilo, me havis la bazala framo por mikra elektro-propulsebla vehilo.

La aranjuro di "cyclecar" per du roti fronte ed un dope fondesas sur la fakteto evidenta ke ol es la plu stabila aranjuro di la roti, furnisante du roti por direktanta kontrolo ed frenago.

La paso sequanta esis konceptar pleto por la baterii ed suportanta stangi por la sidilo.

⁴ DOT : oficala administrerio qua verifikas la vehili en USA.

Ta parti modlesis en plaso sur la framo por esar certena de lua fito, ed pose, ekirigita por havar mulduyi facita segun la shablonon.

Ta mulduyi establisesis sur la original modla parti, por krear kava formi qui konstruktesis por esar sat rigida ed forta por fabrikar plura finala peci per ta muldeyi.

Per ta mulduyi on fabrikis la elementi di la protekto-korpo en vitra-fibri qui adaptetas sur la framo. Pro la desegno de irga parto unope, de intro ad extero, me konstruktis la vehilo konocante irga parto qua fitas bone kun la altri qui devas interfacar kun olu.

Pro ke la persono esis la skopo di la vehilo, la *ergonomiala⁵ koncepti esis la precipue faktorii di la desegno. Tamen la veturo bezonas esar la maxim simpla possibla. La pozeso di la pilotero por esar tre komforta, anke por enirar ed ekirar la vehilo, esis la unesma sucio.

⁵ *Ergonomio o *ergomiko, studio di la relati entre la homi qui laboras e la mashini. Per extenso, la relati de homi e kozi en kelka agado.

Evidentesis ankor ke tala vehilo bezonas protektar la pilotero de la pluvo e la vento por esar plus kam nur *skuterolo⁶, la skemo kun tri roti furnisas stabila strukturo por suportar kabino sat larja por envelopar la pilotero, sen la tipala nestabileso di du-roti-mashino.

Me bezonis ta sideyala parti en plaso, por povar desegnar la kabino cirkum la persono e permisar la aceso en la vehilo.

La panelo suportante la sidilo desegnesis levebla por acesar la motoro ed la elektrala parti infre, ed inkluzar mikra pleto avan la sidilo. Lu anke komprenas la posa para-fango, tala maniere ke la bateri-kofro kovresas per la sidilo-panelo, qua protektas la baterii ipsa. La bateri-kofro esis desegnata por recevar quar baterii de formato normizata, insertata base e dope por stabileso.

La bateri-framo anke inkluzis la pedo-repozeyi pozata en irga lateri di la strukturo di la direktanta kolono e amortisilo.

La motoro esis insertata en la framo, ed ligita kun la posa-roto per kateno. La extensajo restanta sub la sidilo-panelo uzesis por lojar la elktronikala kontrolatoro e la charjatoro di la baterii, ed la altri elektrala parti. To permisis ke ta omna parti lojas kune por simpligar la kablojunto e la mantenado.

La sequanta paso esis desegnar la kabino. Fondante sur mea iniciala desegnuro, me volis ke la kabino esez nur

⁶ *Skuterolo : vehilo kun du roti e motor quale la famoza °Vespa.

un sola peco, qua inkluez la parafangi. La kabino bezonas esar tre aerodinamikala, tamen por ne jenar la aceso en la vehilo, lu devez esar ambe korpo-shelo e pordo.

Ventilado es vera harda problemo en omna vehilo, precipue en mikra vehilo. Per seko la parto dopa di la lateri, la kabino permisus ventilado, e nur minim expozo di la pilotero.

Se on rotacus la kabino cirkum la frontala axo, la kabino povus rotacar anke cirkum la frontala roti, e lua inklineso permisus ke la pilotero enirez facile la vehilo.

La desegno di la kabino devis esar simpla nam me uzis korpo-shelo di kuro-mashino kom formo, e la parafangi di la Gizmo (mikra elektrala vehilo qua me desegnabis plura yari antee : <http://www.nevco-ev.com>).

La parafangi e la shelo di la kabino glutinesis kune, e pose skultita por esar nur un peco. Kande ta parto finesabis, ni facis infre altra parto frontala por krear zono de stoko,. Ta parto servis anke kom pivotto di la kabino sur la axo di la framo e kun la parafango, servis anke kom

plufortigaji di la strukturo.

Ni probis la fito di parti por havar nia unesma vido di la nova BugE. La vitrajo venis de nia kuro-mashino, la "Aerocoupe", tamen ni bezonus uzor klara plastiko por to, por movor legale en la stradi (en USA).

Pos varmigar la vitrajo, ni suflis akrilika plastiko por krear larja bulo rigida, quale on uzas kustume en glitflugili or altra mikra avioni.

La parti ek vitrofibri esas forta, lejera e ne bezonas por fabrikesar la importanta equipi, moneti o energio necesa por la masiva fabrikado. Vitrofibro es *optima [maximbona] por mikra produktado, nam irga peco povas facesar unoje per la muldo.

Hike, vu povez vidar, senestre, la prototipo di la kabino, e dextre, la muldo di la kabino sur la tresti, ed en duesma plano, un kabino sen la bulo akrilika e la framo kun la panelo di la sidilo sur ol.

La procedo ne bezonas tre strikta ambientala kontrolo pri fumuri e polvi, uzante poliestera rezino ed texajo qui hardigesas en rigida peco. Quankam ne bio-destruktebla, lu ne es toxika, tamen on povas riuzar ol en altra produkti.

Fine, la basa parto glutinesis a la kabino, por kompletigar ol. Truo es apertita en la fronto por permisar la aceso a la kofro ed pordo, evidente, kovros la apertura.

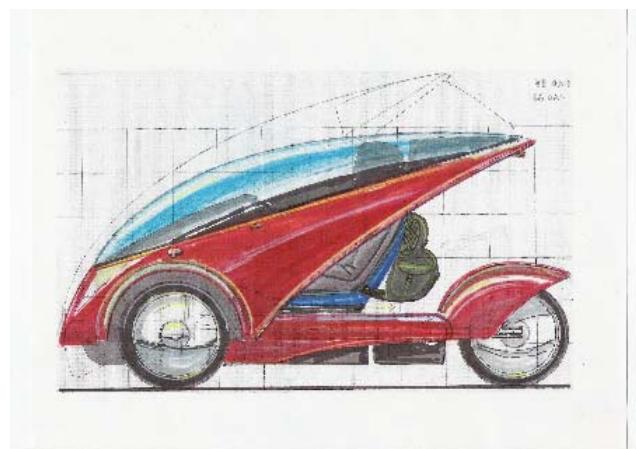
La ultima paso esis asemblar omna parti elektrikala e kablozar, ed trovar la diferanta accesori, peci de fixigo, motoro,

roti, ed altra komponenti quin bezonas la BugE por funcionar.

Samtempe, me devis skribar la Lernolibro pri asemblado pasope, deskriptante la maniero de ligar kune la diferanta parti di la BugE.

Es tre grava ke la BugE esez tam facile konstruktebla kam posibla, uzante parti ja disponebla, o facile komprebla che la furnisisti existanta, o mem ke triviala parti povus trovesar lokale da la asemblero⁷.

Anke grava ke la elektrala parti esez konciliebla kun la altra elementi, fidebla e chipa. La BugE devas esar equilibrigata inter la kusto, la efikeso e la exekuto en simpla ma facile uzebla vehilo.

Trovar ta parti esis sat simpla nam la BugE ne bezonas rara tekniki por funcionar. Vehilo plu grava o larja devenus rapide chero nam la kusto di la elementi kompozanta quik asensus.

Per probo, prototipo pruvis da lu ipsa esar fidebla ed transpasis nia expekti. Lu povas movar su plus kam 50mph [aproxime 80km/h] e parkurar 30 milii ye 30mph [aproxime 50km ye 50km/h].

Ni vendas ensembli a asemblor e kolektas en riveno la idei di la posedanti, do la BugE evolucionos per la novaji da la konstrukteri ed la benefici di la difuzo de la progresi di la teknologio.

La BugE bezonas aproxime 40 hori por esar asemblata, tamen multa konstrukteri povus asemblor lia BugE pokope dum du

⁷ *noto : la BugE es vendata ne ja asemblita, e la kompranto devez konstruktar da su ipsa.*

o tri monati segun lia tempo libra.

Dum ke multa personi esos kapabla de asemblar la BugE da li ipsa, altri povus dezirar komprar BugE ja asemblita, kreante per to kelka oportunesi por mikra entraprezi.

Havas anke oportunesi por lokala kooperanti por komprar kompozanta peci e partigar laborloki e utensilo, helpante unu l'altru e partigante la kusti.

Ne-profitema organismi ed skoli povas komprar BugE por edukala e programi de plufortigo di la kapablesi, e povus krear ofici por chomanti o handikapata personi.

www.BugEv.net

Kelka mashini

*Pedociklo

Biciklo

Motor-biciklo (kun pedali⁸)

*Skuterolo (sen pedali)

*Motorciklo

Irga mashino apartenas a kategorio differanta por la Franci, e nomizesas per vorto specala. Ma ta kategorii ne esas universala e altra lingui ne bezonas tante vorti diferanta.

Per ludo, me kreis kelka vorti.
 *Motorciklo semblas esar sat internaciona, ma la °trottinette di Francuazo quan me nomizis
 *pedociklo semblas ne havar senco por altra lingui naturala.

La vorto *skuterolo es la maxim plezanta por me, nam me facas lo per glutinar la vorto °scooter di Anglazo e la vorto °roller di la Germanuazo, pro ke me desprizas la vorti qui finesas per "ero" kande to ne es sufixo. Pluse, ta vorto nova sonas bone a la orelo.

LM

⁸ Notez ke "pedala" es ambigua, ka es adjektivo relatante "pedalo" o nur "pedo"?

Fabli moderna

La cervino e la viti.

En tre bela regiono, on kultivas la viti por facar la famoza vini quin on vendis hike, ibe e transmare.

Sendubite, la graveso di la vino por la ekonomio di la lando es tante importante ke irgu devez facar omno por plenigar la kuvegi. Ne mem mikrega insekto, o mikrega kriptogamo, povus toleresas en la viti! La vitisti savas tre bone supresar irga ne dezirata planto, animalo o fungo, per arozo di efikaca mixaji kemiala.

Nultempe on ja vidis viti tante bela kam hodie! Jame la yari esis tante reguloze "bona", "tre bona" ecelanta" ed "ceptala". Mem en la reklama broshuri, on ja supresis la vorti "yari normala" ed "yari mala" qui ne plu esas de moderna epoko.

Pro ke la viti kultivesas en la ruro, kelka esas proxim boski e foresti ube ankor vivas animali sovaja quale cervi.

Uladie cervino qua ekiris naive la foresto, devis celar su inter la viti nam du chasisti serchis elu. La chasisti regardis atencoze cirkume, ma la folii dil viti celis jentile la favoranta cervino. Un chasisto dicis:

- Aye! la cervino eskapis, do ni desfortunoze koaktesas serchar altra animalo kom nia vildo.

La naiva cervino vice restar nemovante, komencis manjar la folii dil

maxim proxima vito pro ke oli aspektis tante saporiza ad elu. E la cetera folii movesis adcirkume e pro to la chasisti deskovris la stulta cervino.

Fine li pafis per eskopeti la nun mortinta cervino.

***Oekologiala konkluzo:**

Ne manjez alimenti qua ne havas la etiketo "bio", to esas tre nociva por vua saneso! Forsan mortiva mem.

La rano e la lernanto ciencala

Kande me esis yuno, me studiis la psikologio en tre serioza laboratorio universitatala.

Ni facis experienci pri la nervala sistemo sur la nervo di kalamari, ma anke sur kunkli ed rani. Uladie ni studiis la responso di rani a imperi vokali e la reflexi kondicionata. Pri to, pos insertir diversa aguli en la cerebro di la bestio, ligante ta elektrodi a marveloza aparato qua enrejistras la ondi di la cerebro en tre eleganta *encefalogrami, ni imperis a la rano : "Saltez!" e ni donis impulso elektrika en lua cerebro.

La rano saltis.

Ni sekis un gambo di la rano. "Saltez!" La rano saltis.

Ni sekis la duesma gambo di la rano. "Saltez!" La rano saltis.

Ni sekis la triesma gambo di la rano. "Saltez!" La rano saltis.

Ni sekis la ultima gambo di la rano. "Saltez!" La rano ne saltis.

Ciencala konkluzo : kande on sekas quar gambi a rano, ta animalo devenas surda.

Rimemorez :

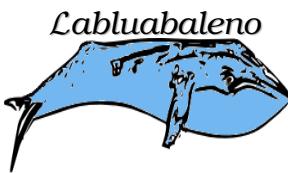
- la sufixo « -uaz » uzesas en Gazuyi por la nomi di la lingui, vice la nuna oficala nereguloza formi adjektiva.
- La ° indikas vorto en altra linguo kam IDO.

TvNIO 2011

LIBERA REVU-EDITURO

I do~linguo

Redaktero : Lenadi MOUCINA